

Verkkomediakokeilu äidinkielen ja kirjallisuuden opinnoissa

Aika on jumalamme, mutta jumalia on enemmänkin. Ajan kumppaneita ovat Muutos ja Uutuus. Taas ihmetyttää, miksi niistä on tullut itseisarvoja. Eihän uusi ole välttämättä parempi kuin vanha. (Jaan Kaplinski kirjeessään Johannes Salmiselle Trejajoen varrelta Italiasta 29.1.2001. Johannes Salminen & Jaan Kaplinski: Valkeat yöt ja mustat, s. 16. Helsinki: Tammi. 2002.)

Kirjoitukseni käsittelee verkkomedian käytön kokeilua äidinkielen ja kirjallisuuden sivuaineopinnoissa Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa lukuvuosina 2000–2001 ja 2001–2002. Artikkelijäsentyy seuraavasti. Ensin tarkastellaan verkkomedia-termiä sivuvaan käsitteistöön liittyvää terminologista kirjavuutta. Sitten siirrytään käsittelemään Savonlinnan verkkomediakokeilun taustaa. Pääasiana on otsikon mukaisesti opintojen kuvaus. Kuvaus saa toivottavasti enemmän painoa, kun kertyneitä kokemuksia tarkastellaan kriittisesti: ottamalla huomioon ongelmat ja paneutumalla työskentelyn pedagogisiin etuihin. Ongelmalliseksi ilmeni opiskelijoiden kaipa näkökulma ja tietyiltä osin löysä sitoutuminen kokeilun teemoihin, varsinkin sen koulun tyypillisistä työskentelytavoista poikkeavaan toimintamalliin. Annetusta palautteesta näkyi, että palautteenantajien aktiivinen osa ei ollut sanan varsinaisessa merkityksessä ymmärtänyt, mistä kokeilussa oli kysymys. Lopussa on kokoava katsaus, jossa pyritään vastaamaan peruskysymykseen: Millä tavoin verkkomediaa voidaan käyttää opettajankoulutuksessa ja ylipäänsä koulutyössä? Mikä on sen pedagoginen merkitys?

Verkkomedia ei ole enempää eikä vähempää kuin uusi tekninen oppimisympäristö. Se perustuu tiettyyn opetusteknologiaan. Tekniikka lisää mahdollisuuksia ja asettaa rajoituksia mutta voi myös antaa paljon. Kokeilumme ei tietenkään tutkinut verkkomediaa teknologian näkökulmasta. Pääpaino oli sisällöntuotannossa. Verkkomedia voi tehokkaasti käytettynä auttaa koulun keskeisissä perinteisissä pedagogisissa tavoitteissa ja keskeisinä pidettyjen kulttuurisisältöjen omaksumisessa.

Äidinkielenopettajana korostan äidinkielenopetuksessa perinteisesti tärkeinä pidettyjä sisältöjä ja lähi- eli kontaktiopetuksen merkitystä. Lähiopetuksen ja perinteisten sisältöjen painotukseen liittyvät hyviksi koetut didaktiset menetelmät. Uusi opetusteknologia antaa uusia mahdollisuuksia opetusjärjestelyihin, ja sillä voidaan pehmentää joidenkin oppilaiden äidinkielenopetusta kohtaan omaksumia kielteisiä asenteita. Tärkeintä on ehkä kuitenkin, että sen kautta on mahdollista kehittää uudenlaista prosessididaktiikkaa, joka perustuu aste asteelta vaativammiksi käyviin tehtäviin.

Termien kirjavuutta

Termi ”verkkomedia” on uudissana. Verkkomedialla tarkoitetaan sisällöntuotantoa, joka käyttää hyväkseen Internet-verkon teknistä ympäristöä. Kuten missä tahansa muussa syntyvässä ja kehittyvässä mediateknologiassa, esiintyy myös Internetiin eli Internet-verkkoon eli informaatio- eli tietoverkkoon – lyhyemmin verkkoon – liittyvissä medioitten nimityksissä terminologista kirjavuutta ja vakiintumattomuutta. Käytetyillä termeillä pitäisi olla selvärajainen käsitteellinen alansa. Käytännössä ollaan kuitenkin kaukana ihanteesta. Erityisesti termit ”uusmedia”, ”multimedia”, ”multiradio” ja ”nettiradio” esiintyvät ainakin osittain rinnan.

Internet on yksitulkintainen mutta vierasperäinen sana: *inter* < lat. ’kesken, välillä’, *net* ’verkko’, *Internet* ’ihmisten välinen verkko’. Yksitulkintainen on myös *net*-sanana suomenkielinen mukaelma *netti*. Merkityssuomennosta *verkko* käytetään laajalti erityisesti silloin, kun käyttöyhteys paljastaa, millaista verkkoa tarkoitetaan. Virallisemmin ”verkko” on *informaatio-* tai *tietoverkko*. Erityisesti *tietoverkkoa* suositaan kaiketi siksi, että se on kompuuterin suomenkielisen nimen *tietokone* lähisukulainen. Taustalla on myös sosiologinen muotitermi ”tietoyhteiskunta”. Termiä vastaan on esitetty kritiikkiä. Kritiikin esittäjät ajattelevat, että sana *tieto* viittaa itse asiassa syvemmän persoonallisen sisällön saaneeseen asiaan; heidän mielestään soveliaampaa olisi puhua *informaatioyhteiskunnasta*, jossa informaatio on kaikenlaisen datan yleisnimi. Tieto on korkeammalla tasolla olevaa, prosessoitua informaatiota. Tämän ajattelutavan hengessä pitäisi *tietoverkon* sijasta puhua *informaatioverkosta*.

Sana *tietää* juontaa juurensa ikivanhasta suomalaisesta metsästyskulttuurista, jossa osaaminen johonkin tärkeänä pidettyyn paikkaan eli tien tunteminen sinne oli alkuperäisintä ”tietämistä”. *Tietää*-verbin etymologiaan ei sisälly erityistä syvällisyysaspektia. Kuten tunnettua, *tietokilpailuksi* sanotussa suosituksessa viihteessä kysellään erilaista pinnallista sirpaletietoa, mutta sen vastapainoksi on olemassa myös syvällistä tietoa, esimerkiksi tieteellistä. Sana *tietoverkko* on siten aivan yhtä käypä sana kuin esimerkiksi *tietokone*.

Termi ”uusmedia” on vakiintunut viimeistään 1990-luvun alussa mediatieteen. Sillä voidaan tarkoittaa suunnilleen samaa kuin teknologiapohjaisella termillä ”digitaalinen viestintä”. Verkkoon tarkoitettut sisällöt toteuttavat tosiaankin digitaalista eivätkä analogista tekniikkaa, mutta termi ”digitaalinen viestintä” viittaa kuitenkin selvästi laajemmalle: digitaalista tekniikkaahan sovelletaan myös muualla kuin verkossa, esimerkiksi televisiossa. Uusmedia-termiä käytetään myös yrityksistä, jotka tuottavat multimedia- tai cd-rom-tuotteita, useimmiten toki verkkoympäristöön.

Verkkomedia-termiin verrattuna on *uusmedia*-sanana ala laajempi. Uusmedia-nimikettä voidaan käyttää mistä tahansa tietokoneen mediakäytöstä, jopa tietokonepohjaisesta mediataiteesta. Morfeemirakenteensa mukaisesti ”uusmedia” voisi olla uudelleenlaiseen mediatekniikkaan perustuvan sisällöntuotannon kattotermi.

Multimedia (sanatarkasti suomentaen: ”monimedia” < lat. *multi* ’monet’) esiintyi suomen kielessä tiettävästi ensimmäisen kerran 1970-luvulla, jolloin kustannusosakeyhtiö Tammi julkaisi uudelleenlaiseen Combi-tietosanakirjasarjansa. Sen toimittajat puhuivat kirjasarjasta multimediana. Sarjassa painottuivat suhteellisen vaivattomasti

havaittavat sisällölliset yhteydet, jotka tekivät siitä esimerkiksi koululaiselle erinomaisen lähde- ja tiedotteen. Se oli rikkaammin kuvitettu kuin edeltävät tietosanakirjat. Se oli kuitenkin kahta perinteistä viestintätapaa, graafista ja kuvallista, toteuttava kirjasarja eikä periaatteessa poikennut tässä suhteessa muista. Se tarjosi ehkä keskeisen mallin peruskoulun tulon myötä syntyneelle uudelle, keskeisesti kuvalliselle oppikirjatuotannolle. Sana *multimedia* juurtui joka tapauksessa kieleen. 1990-luvun alkuvuosista lähtien tehtiin cd-romia, joissa käytettiin sanallista viestintää perustana mutta joihin yhdistettiin myös still- ja videokuvaa ja äänileikkeitä. Tällöin voitiin jo puhua perustellusti multimediasta.

Multimedia-termin alkuosa esiintyy viittauksena koko yhdyssanan merkitykseen Yleisradion Opintoradion uudessa nimessä Multiradio. Multiradio perustuu ennen kaikkea radioviestintään mutta käyttää sen ohessa monia muitakin medioita. Sama idea kuin Multiradiolla on myös Nettiradio Mikaelilla. Termi ”nettiradio” tuli kuitenkin käyttöön paljon aiemmin kuin ”multiradio”. Nettiradio-nimitys korostaa, että Mikaeli on radio, joka toimii netissä. Sen toimintamallit ovat periaatteessa samat kuin Ylen Multiradiolla. Se käyttää paljon ääniviestintää mutta sen lisäksi still- ja videokuvausta sekä tekstejä.

Yhteistyötä Internetixin ja Nettiradio Mikaelin kanssa

Mikkelissä Otavan opiston yhteydessä toimii rehtori Hannu Linturin johdolla perustettu Internetix-niminen opetuspalvelin. Se käyttää Internet-verkkoa oppimisympäristönä. Internetix on tehnyt arvokasta vaikka paljolti vaille ansaitsemaansa huomiota jäänyttä uranuurtajan työtä. Myös tämän kirjoittaja on laatinut Internetixiin yhden opintokurssin, Semiotiikan perusteet, ja toisena laajana kokonaisuutena tietopakettin Sammon kymmenistä erilaisista tulkinnoista aina Vanhan Kalevalan ilmestymisestä 1835 nykypäivään. Semiotiikan johdantokursseja on pidetty luento- ja harjoituskursseina Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa ensimmäisen vuosikurssin syyslukukauden ohjelmassa vuodesta 1993 alkaen. Verkossa oleva kurssi ja lähiopetus täydentävät toisiaan. Painopiste on lähiopetuksessa. Luennoilla pyritään siihen, että opiskelijat ymmärtäisivät semiotiikan keskeiset ajatukset. Eteneminen on hidasta, ja siinä toteutuu eräänlainen profaani ”ikuisen paluun” ajatus: luentoekskursiot päätyvät aina semiotiikan perusoletuksiin eli merkin ja merkityksen (ja mahdollisesti myös tarkoitteen eli referentin eli objektin) aksioomiin.

Internetixissä oleva semiotiikan verkkokurssi on ollut aika ahkerassa käytössä. Erityisesti Outokummun oppimiskeskuksen viestintä- ja kuvataidelinjat on käyttänyt sitä. Etäopiskelijoiden vastaukset ovat olleet keskimäärin yllättävän korkeatasoisia – siitähän huolimatta, että heillä ei tietääkseni ole ollut lähiopettajaa, joka olisi selvittänyt asioita. Opiskelijat ovat tehneet verkossa olevat tehtävät tai ainakin suurimman osan niistä. Oma osuuteni on supistunut arvosanan antamiseen sekä lyhyeen lausuntoon kunkin opiskelijan tehtäväsuoritusten hyvistä ja vähemmän hyvistä puolista.

Internetixin yhteyteen perustettiin ääniviestintään erikoistunut yksikkö, jota kutsuttiin ”nettiradioksi”. Yksikkö tunnetaan yhä Nettiradio Mikaelina. Vaikka äänileikkeet ovat radio-nimityksen mukaisesti sen keskeinen mediaelementti, se on to-

teuttanut alusta pitäen multimediaalista formaattia. Vuosien varrella on videoilmaisu saanut yhä enemmän painoa. Mikaelin videot ovat keskimäärin viiden minuutin mittaisia. Hiljattain julkistettiin Mikaelissa sadas video. Se merkitsee, että videotuotannon kestäessä on julkistettu yksi video kerran viikossa – todellinen saavutus, kun ottaa huomioon, kuinka paljon työtä lyhyenkin videon valmistaminen vaatii. Videotuotannon teknisenä asiantuntijana on Mikaelissa toiminut TV 2:n kuvaaja-ohjaaja Matti Markkanen. Koko Mikaelin toiminnasta vastaa toimituspäällikkö Päivi Kapiainen-Heiskanen. Lisäksi Mikaelin henkilökuntaan kuuluu toimitussihteeri, Tiina Toivakka.

Verkkomedian opetuskäytölle luotiin pohja Savonlinnan kampuksella talvella 1998. Tällöin solmittiin yhteistyösopimus Nettiradio Mikaelin, Yleisradion opintoradion ja Joensuun yliopiston välillä. Kampusta edustivat allekirjoitustilaisuudessa kansainvälisen viestinnän laitoksen johtaja Sonja Tirkkonen-Condit ja opettajankoulutuslaitoksen johtaja Jorma Enkenberg; Joensuun yliopistoa edusti rehtori Perttu Vartiainen; Nettiradio Mikaelia edustivat rehtori Hannu Linturi ja toimituspäällikkö Päivi Kapiainen-Heiskanen; Yleisradiota edustivat radiotoiminnan johtaja Tapio Siikala ja opintoradion päällikkö Jorma Pilke. Sovittiin, että kampuksen laitokset toimittavat aineistoa Mikaelille, joka tarjoaa sitä edelleen opintoradion käyttöön. Verkkomedian opetuskäyttökokeilu, jota tässä kuvataan, perustuu tähän sopimukseen.

Kirjoitukseni motto pyrkii osoittamaan, että on vaarallista, jos ihminen lähtee nykyhetkestä ja katsoo pelkästään tulevaisuuteen näkemättä menneisyyden arvoa. Niiden, jotka kouluttavat tulevia opettajia, olisi kuitenkin hyvä kulkea kehityksen kärjessä. Koulu on vanhoillisimpia yhteiskunnallisia instituutioita. Sen kello osoittaa joskus kauas menneeseen. Tulevien opettajien kouluttajina meidän tulisi elää – jos mahdollista – osittain tulevaisuudessa tai ainakin kulkea kehityksen tasalla. Vaikka Savonlinnan opettajankoulutuslaitos on pieni ja näennäisesti syrjässä oleva opettajankoulutuksen yksikkö, sen ei ole mitään syytä pyytää anteeksi olemassaoloon. Esimerkiksi verkkomedian käytössä olemme vastanneet ajan haasteisiin. Internet-verkko on alueellisesti demokraattinen innovaatio. Se edellyttää kuitenkin, että on varaa hankkia tietokoneita ja muutakin tekniikkaa. Maamme kunnat ovat siksi eriarvoisessa asemassa puhumattakaan kehitysmaista. Internet-verkon avulla voimme kuitenkin toteuttaa ensimmäisen kerran varsinaista globalisaatiota eli sen, että niin kaikki oman maamme kuin maapallonkin osat olisivat viestinnällisesti yhdenvertaisessa asemassa ja kykenisivät keskustelemaan keskenään.

Marshall McLuhan, kanadalainen mediatutkija, väitti aikanaan: ”Väline on viesti.” ”Väline” tarkoitti hänen lauseessaan mediaa. Uudet mediat ja uusi opetusteknologia vaikuttavat merkittävästi siihen, miten vanhat sisällöt sovitetaan opetusviestinnäksi. Vaikka sisällöt pysyvät ytimeltään samoina, uudet teknologiset oppimisympäristöt vaikuttavat ennen kaikkea perinteisten sisältöjen tunteenomaisiin merkityksiin. Vanha voidaan kokea ikään kuin uutena, kun sisällöt kytketään uusiin medioihin. Uudenlainen opetusteknologia ja siihen yhdistetty pienten projektien prosessididaktiikka voi tehdä sisällöt kiinnostaviksi myös niille, jotka kokevat koulun ja sen oppiaineet vastenmielisiksi.

Ruohonjuuritaso ratkaisee

Ideat ja niitä toteuttavat hallinnolliset ratkaisut ovat lähtökohta käytännön työlle. Ideat ja hallintopäätökset saavat arvonsa vasta jälkeenpäin, kun on nähty niiden hedelmällisyys tai hedelmättömyys. Ruohonjuuritaso ratkaisee. Nettiradio Mikaelin, Ylen Multiradion ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen yhteistyössä on perusmerkitys sillä, pystyvätkö sisällöntuottajat toteuttamaan tehtävänsä. Vielä on liian aikaista tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta hyvään alkuun on toki päästy. Verkkomedian sisältöjä on valmistettu äidinkielen ja kirjallisuuden sivuaineopinnoissa, niiden viestintäosassa, kahtena lukuvuotena.

Kolmannella vuosikursillaan opiskelijat voivat valita peruskoulun aineista yhden tai kaksi, johon tai joihin he perehtyvät suunnilleen ainelaitosten perinteisen approbatur-arvosanan laajuudessa. Opintovaihetta kutsuttiin aiemmin erikoistumisopinnoiksi, nyttemmin sivuaineopinnoiksi. Kun opettajankoulutuslaitoksissa puhutaan sivuaineopinnoista, ajatellaan opetettavien aineiden asemaa opiskelijan työjärjestyksessä. Pääaineena on luokanopettajiksi opiskelevilla kasvatustiede ja sivuaineina ovat ensinnäkin kahtena ensimmäisenä lukuvuotena toteutettavat ns. monialaiset opinnot, entiseltä nimeltään perusopinnot, joissa tuleville luokanopettajille pyritään antamaan peruskoulussa opetettavista aineista tietty aineenhallinnallinen ja didaktinen kompetenssi. Monialaisten opintojen laaja kokonaisuus muodostaa yhden sivuaineen. Monialaiset opinnot ovat aina olleet pakollisia, vaikka myös osittaisesta valinnaisuudesta on viime aikoina keskusteltu. Pakollisuuden ajatus perustuu ajattelutapaan, että luokanopettajilla tulisi olla opetettavista aineista mahdollisimman syvälinnainen sisällöllinen ja didaktinen näkemys. Ajatusta kaikkien monialaisten opintojen tarpeellisuudesta luokanopettajille on vaikea osoittaa vääräksi. Monialaisten opintojen lisäksi opiskelijat valitsevat joko yhden 35 opintoviikon sivuaineen tai kaksi 15 opintoviikon sivuainetta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden sivuaineopinnot jakaantuvat Savonlinnassa sisällöllisesti kolmiksi: kielioppiin (7 ov), kirjallisuuteen (4 ov) ja viestintään (4 ov). Erkki Savolainen on vastannut kieliopin opetuksesta, Pekka Koponen kirjallisuuden opetuksesta, Pia-Riitta Stenberg puheviestinnän opetuksesta ja itse olen ollut vastuussa kahdesta muusta viestinnän kursista: mediaviestinnästä (2 ov) ja kirjallisesta viestinnästä (1 ov). Kurssien nimet kertovat, mistä viestintätyypistä on opetussuunnitelman mukaan kysymys. Mediaviestintä liittyy nykyään yhä tärkeämmäksi koettuun mediakulttuuriin. Kirjallisessa viestinnässä keskitytään ennen kaikkea vapaaseen kirjalliseen ilmaisuun, esimerkiksi runojen ja satujen kirjoittamiseen. Kirjoittamisen opetusperinteessä se tunnetaan yleensä nimellä ”luova kirjoittaminen”. Nimeä ei kuitenkaan otettu omaan opetussuunnitelmaamme, se kun sisältää sellaisen enemmän kuin kyseenalaisen piilo-oletuksen, että vain fiktiivinen kirjoittaminen on luovaa.

Savonlinnan opettajankoulutuslaitos ja Nettiradio Mikaeli saivat vuonna 2000 EU:n sosiaalirahastosta merkittävän projektirahan. Sen avulla hankittiin tekniset laitteet, joiden avulla tietokonepohjaisia verkko-ohjelmia oli mahdollista laatia. Samalla rahalla palkattiin ohjelmien tekniseen suunnitteluun erinomainen verkkomedian taitaja Markku Pelkonen, Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen entinen oppilas ja silloinen Savonlinnan normaalikoulun luokanlehtori. Hän työskenteli laitok-

sessamme puolisen vuotta vuoden 2000 loppuun ja osoitti sinä aikana arvonsa. Omasta näkökulmastani hänen merkittävin tuonaikainen työnsä oli formaatin suunnittelu Vuosirengas-nimiseen merkkipäiviä käsittelevään verkkokokonaisuuteen ja opiskelijoiden laatimien tekstien sovittaminen formaattiin.

Mediaviestinnän kurssi sisällöntuotannon projektissa

Verkkomediakokeilu oli pakko toteuttaa opetussuunnitelmasta poiketen mutta olemassa olevien kurssien puitteissa. Opiskelijoiden työmäärä ei tällöin päässyt ainaakaan huomattavasti nousemaan. Niin opettajalle kuin opiskelijoille kokeilu merkitsi tietenkin uusia haasteita ja opettajalle myös kokonaisuudessaan entistä suurempaa työmäärää. Paljon helpompaa olisi ollut pitää kurseja, joista oli saanut kokemusta parhaassa tapauksessa vuosikausia. Riskit tunnistaen olin kuitenkin valmis kokeilun vetäjäksi. Se oli luonnollinen ratkaisu jo siksi, että minulla on takanani itse asiassa monivuotinen kokemus sanomalehden kulttuuriosaston toimittajana. Sitä paitsi opetin Savonlinnassa kahta viestintäkursssia.

Mediaviestinnän kurssi koostui 1990-luvun alkupuolella osallistumisestamme Sanomalehti koulussa -projektiin ja sanomalehti Itä-Savossa toteutettuun lyhyeen toimitusharjoitteluun. Parina vuotena sanomalehtiprojektin päätyttyä mediaviestinnän kurssi koostui luento-osuudesta ja kirjatentistä. Oli luontevaa, että juuri mediaviestinnälle opetussuunnitelmassa varattua aikaa käytettiin myös verkkomediakokeiluun. Lukuvuotena 2001–2002 projekti oli laajimmillaan. Kun puheviestinnän opettajan työsuunnitelmaan ei ollut edellisenä lukuvuotena mahtunut äidinkielen ja kirjallisuuden sivuaineopiskelijoiden puheviestinnän kurssia, otin vastatakseni siitä seuraavana lukuvuotena ja käytin kurssiin varattua aikaa kokeilun toiseen, tuonnempana mainittavaan projektiin. Puheviestinnän kurssi oli sijoitettu loppusyksyyn 2001. Kokeilulle se oli erityisen otollinen siksi, että siihen osallistuivat kahden lukuvuoden yhtä vaille kaikki äidinkielen ja kirjallisuuden sivuaineopiskelijat eli yhteensä 23 henkeä. Yksi opiskelijoista oli suorittanut puheviestinnän kurssin jo aiemmin ja saattanut opintonsa päätökseen. Jotta verkkomediakokeilu olisi voitu ylipäänsä toteuttaa, oli pakko muuttaa tilapäisesti opetussuunnitelmaa. Kokeilu vastasi hengeltään vaikka ei kirjaimeltaan kurssien opetussuunnitelmassa määriteltyjä sisältöjä.

Kokeilun alustava vaihe alkoi lukuvuotena 1999–2000, jolloin Nettiradio Mikaeli järjesti radioilmaisun kurssin. Varsinainen verkkomediakokeilu alkoi loppusyksystä 2000. Kokeilu keskittyi sisällöntuotantoon. Minä olin vastuussa erityisesti kokeilun siitä osasta. Kokeilun teknisessä toteuttamisessa on ollut Markku Pelkosen lisäksi mukana eri aikoina muitakin Savonlinnan kampuksen henkilöitä sekä Nettiradio Mikaelin henkilökuntaa. Heistä lähemmin tuonnempana. Tuottamamme produktiot on julkistettu osaksi opettajankoulutuslaitoksen omilla verkkosivuilla ja kauttaaltaan Nettiradio Mikaelissa ja Yleisradion Multiradiossa. Myös Etelä-Karjalan Tietomaakunta, Etelä-Karjalan maakuntaliiton ylläpitämä Internet-palvelu, on linkittänyt Vuosirengaan alueensa tietoverkkoon.

monenlaista riesaa aiheuttanut virheensä oli, että he eivät pitäneet kiinni sovituista määräpäivistä. Projektityössä tämä olisi kuitenkin ollut tärkeää.

Tytöt kirjoittivat ja taittoivat merkkipäivätekstinsä itse. He liittivät tekstiin omia digikameralla ottamiaan valokuvia mm. karjalanpiirakoista ja runebergintortuista. Markku Pelkosen formaatti oli selkeä ja kaunis. Itse kirjoitin merkkipäivien esittelyjakson. Siihen laati hienon kuvan juurevasta puunkannosta vuosirenkaiseen ryhmämme ulkopuolinen opettajankoulutuslaitoksen opiskelija Riikka Korppinen. Se, että jotkut ulkopuoliset opiskelijat ovat halunneet auttaa meitä, on lämmittänyt mieltä.

Kokeilimme, miten sisällöntuotanto onnistuu opiskelijoiden, opettajan ja teknisen asiantuntijan kanssa yhteisvoimin. Onnistuihan se. Opiskelijat perehtyivät oppikirjatekstin laadintaan ja ehkäpä erityisesti siihen, millaisilla tehtävillä tekstin sisältöjä voidaan havainnollistaa ja elävöittää. Projektin tavoitteiden kannalta olimme mielestäni onnistuneet hyvin. Oman työn osuus oli projektissa aivan keskeinen. Se, että mitään turhautumista ei ollut nähtävissä vaan opiskelijat kärsivät tyynesti oman työn ongelmiin väistämättä liittyvän stressin, johtui suureksi osaksi siitä, että tekninen asiantuntija oli koko ajan käytettävissä. Keskustelin muutamien opiskelijoiden kanssa tehdystä työstä ja sain opiskelijoiden siihen yhdistämästä arvolatauksesta myönteisen kuvan.

Lukuvuotena 2001–2002 meillä oli äidinkielessä ja kirjallisuudessa 15 sivuaineopiskelijaa. Kun laskin ne kalenteriin kirjatut merkkipäivät, joita edellisvuoden opiskelijat eivät olleet vielä käsitelleet, löysin täsmälleen 15 merkkipäivää, ihanteellisesti siis yhden kullekin opiskelijalle. Jälkeenpäin olen huomannut, että ainakin toukokuussa vietettävä perheen päivä on jäänyt kuitenkin vaille käsittelyä. Opiskelijat tekivät mielestäni hyvää työtä. Useimmiten he näyttivät minulle käsikirjoituksensa raakaluonnoksen, ja keskustelussa, jonka kävimme siinä yhteydessä, otimme esille, mitä kaikkea kunkin merkkipäivän sisältö ja pedagoginen käsittely edellyttäisivät.

Mediaviestintä ja kirjallinen viestintä oli jäsenetty periodiksi helmi-maaliskuulle. Useimmat opiskelijat lähettivät minulle tekstinsä lopullista toimittamista varten, mutta joukossa oli taas myös pari sellaista, jotka eivät olleet riittävästi sisäistäneet projektityön etiikkaa. Vaati ehkä noin viikon intensiivisen työn, ennen kuin sain käsikirjoitusluonnokset julkaisukuntoon. Tein niihin pieniä mutta arvokkaina pitämiäni lisäyksiä ja joissain tapauksissa hain kuvaa tekstikokonaisuuden eräänlaiseksi tunnukseksi ja katseenvangitsijaksi. Erityisen tyytyväinen olin opiskelijoiden laatimiin kutakin merkkipäivää koskeviin tehtäviin. Se vahvasti käsitystäni, että tämän tyyppinen sisällöntuotanto opettaa tulevalle opettajalle tärkeitä asioita: oppikirjadiskurssin selkeyttä ja tehtävien merkitystä. Pyrimme tietien tahtoen siihen, että kierämme oppikirjatekstille niin tyyppillisen karikon: päälauseista koostuvan rakenteen, jossa jokainen päälause on sitä paitsi täyteen ladattu faktoilla, noilla detaljeilla, joiden piilo-opetussuunnitelmallinen merkitys on, että voi vastata aina joko väärin tai oikein. Miten yksinkertainen kuva maailmasta välittyisikään, ellei ymmärrettäisi, että ns. oikeiden ja väärin vastausten yläpuolella on todellisempi maailma, jossa hyvää tai huonoa, saati oikeaa tai väärää, ei ole mahdollista löytää läheskään näin yksioikoisesti!

Tämänvuotiset merkkipäiväjakson tekstit sain lopullisesti työstettyä huhtikuussa. Vuosirengas valmistuu kesällä 2002. Tekstien verkottamisesta vastaavat Kansainvä-

lisen viestinnän laitoksen uusmediaprojektissa toimivat suunnittelija-toimittaja Minna Surakka ja tekninen asiantuntija Pekka Ranta. Osoittaa esimerkillistä yhteisvastuun tuntoa, että nämä henkilöt tekevät ilman korvausta sellaisia tehtäviä, jotka eivät heille kuulu. Siitä heille lämpimät kiitokset!

Joel Lehtonen projektin aiheena

Marraskuun 27. päivänä 2001 tuli kuluneeksi 120 vuotta Joel Lehtosen syntymästä. Lehtosen elämä liittyy kiinteästi Savonlinnaan. Putkinotko-sarjan ilmestymisen jälkeen Lehtosen välit velipuoleensa Aleksander Muhoseen ja tämän perheeseen katkesivat, eikä Lehtonen enää sen koommin palannut asumaan Savonlinnan seudulle. Aleksander Muhonen oli toiminut vuokraviljelijänä Joel Lehtosen omistamalla Inhanmaan tilalla. Taloa ruvettiin Lehtosen romaani- ja kertomussarjan, erityisesti samannimisen romaanin, ilmestyttyä kutsumaan Putkinotkoksi.

Haapasalmen rannalla seisova Joel Lehtonen on ystävänsä Waino Aaltosen valamana pronssipatsaana tuttu myös opiskelijoille. Harvat kuitenkin tietävät juuri mitään hänen elämäntyöstään. Tehdäkseni Joel Lehtosta, ainutlaatuisen hienoa kirjailijaa, tunnetuksi päätin valita sisällöntuotantoprojektin keskeiseksi aiheeksi syksyllä 2001 juuri Lehtosen. Tarkoitus oli tehdä Lehtoselle kunniaa sisällöntuotantoprojektin tuotosten välityksellä Nettiradio Mikaelissa ja Yleisradion Multiradiossa. Kaikkein tärkein tavoite oli verkkomediakoikeilun ajatuksen mukaisesti sisällöntuotannossa itsessään. Tarkoitus oli kokeilla, miten kirjallisuuteen liittyvää multimediaalista sisällöntuotantoa voidaan toteuttaa.

Lehtos-projekti vaati opettajalta opetuksen tavalliseen suunnitteluun verraten moninkertaisen työn. Tein sitä pienemmässä tai suuremmassa erin syys-lokakuun. Kahlasin läpi oikeastaan koko Lehtosen tuotannon. Vielä enemmän yritin paneutua Lehtosen elämään. Pekka Tarkka, nykyisin eläkkeellä oleva Helsingin Sanomien kriitikko, on kirjoittanut Lehtosesta väitöskirjansa. Se on vain suhteellisen vähäiseltä osin elämäkerrallista tarkastelua; pääosin se keskittyy teosten kirjallisuustieteelliseen analyysiin. Lehtosen eri elämänvaiheiden kuvauksia on kuitenkin siellä täällä – parhaastaan Lehtosen kootuissa teoksissa. Savonlinnan kaupunginkirjaston amanuenssi Tuulevi Ovaska on nähnyt paljon vaivaa laatiessaan LehtoNetin, savonlinnalaisien kirjailijoiden verkkosivut, ja paneutumalla niissä erityisen tarkasti Lehtoseen. Myös maakuntamuseo tarjosi apuaan. Eri lähteitä yhdistelemällä oli Lehtosen elämästä mahdollista saada varsin monipuolinen kuva. Opettajan oma asiantuntemus on tällaisessa projektissa keskeisessä asemassa. Jotta olisi voinut toimia projektintoteuttajien tukena kaikissa sisällöntuotannon vaiheissa, opettajan olisi pitänyt tietää lähes kaikki – tai ainakin ohjata opiskelijat lähteiden ääreen.

Sisältöprojektin keskeisenä mediana käytettiin videota. Olin teettänyt lukiolaisilla jo 1970-luvulla kaitafilmiä käsikirjoituksia, jotka oli tarkoitettu runojen ja muiden lyhyiden tekstien kuvituksen pohjaksi. Kuvakäsikirjoitus oli siten minulle tuttu. Videoinnin tekniikkaa, saati ohjelmanteossa ratkaisevan tärkeää editointivaihetta, en tietenkään hallinnut. Minun asiani olikin keskittyä sisältöihin eikä tekniikkaan. Nettiradio Mikaelin videovastaavan Matti Markkasen kanssa oli alun perin sovittu, että

hän tulee toiminaan teknisenä taustatukena. Vaikka monet asiat projektin käytännön toteuttamisessa enemmän tai vähemmän epäonnistuivat, en ollut siitä syvimmältä huolestunut. Tiesin, että olemme oikealla tiellä ja lopputulos tulee olemaan ainakin kohtalainen.

Opiskelijat näyttävät kuitenkin sietävän huonosti vastoinkäymisiä. Kirjoittajana olen itse oppinut, että minun on prosessoitava tekstiä usein jopa kymmeniä kertoja uudelleen, ennen kuin se täyttää kriittisimmät vaatimukset. Tässä ei rimaa ollut nostettu mitenkään korkealle. Tärkeintä oli, että opiskelijat perehtyvät sisällöntuotantoon prosessina. Jotta tämä olisi ollut mahdollista, opettajan oli pysyteltävä mieluummin taustalla kuin omaksuttava vanhakantainen paremmintietäjän rooli. Samoin oli varottava, ettei ohjaaja itse sanellut, miten olisi pulmatilanteessa toimittava. Sillä ongelmanratkaisukyky opitaan vain todellisissa ongelmatilanteissa, ja niitä on opettajankoulutuksessa vanhastaan aivan liian vähän. Tietyissä tilanteissa katsoin kuitenkin, että liian tiukka pitäytyminen opiskelijan tekemisten kunnioittamiseen ei johda mihinkään. Kun esimerkiksi ei ollut toteutunut mitään sensuuntaista kuin olin odottanut, otin ohjaket omiin käsiini. Näin tapahtui kaiken kaikkiaan aika usein. Opiskelijat ovat tottuneet koulumaiseen työskentelyyn, jossa kaikki tapahtuu periaatteessa vanhaan luotettavaan malliin. He saattavat puhua vähätellen ”kalvosulkeisista” – opettaja panee kalvon esille ja opiskelijat kirjoittavat kaiken muistiin –, mutta pidän omatkin luentoni samaan perinteiseen tyyliin eivätkä opiskelijat ole koskaan esittäneet itse opetustapaa vastaan minkäänlaista kritiikkiä. Ei ole syytäkään, sillä jos halutaan mennä kunnolla sisälle tiedon maailmaan, ei muita tehokkaita keinoja juuri ole. Ongelmanratkaisumetodi korostuu vain todella luovassa työssä. Toki ongelmanratkaisun, abduktion, pitäisi olla yksi keskeisimmistä opetusdiskursi-
sien solmukohdista, myös silloin kun luennoidaan.

Sisällöntuotantoprojekti oli perinteiselle luentotyylille monessa suhteessa vastakkainen. Oppiminen on luennoilla tarkkaan ennalta suunniteltua, kun taas projektityö, varsinkin sellaisena kuin se tässä esiintyi, edustaa prosessididaktiikkaa ja ns. emergenttiä oppimista. Prosessi koostuu melkein kokonaan ratkaistavista ongelmista, ja ongelmanratkaisu tuottaa parhaimmillaan paitsi stressikokemuksia myös ja ennen kaikkea syvällistä henkilökohtaista oppimista. Tällainen oppimistapahtuma jää kuitenkin usein implisiittiseksi. Opiskelija ei sitä yleensä edes huomaa, ei ainakaan samassa mielessä kuin luennoilla tapahtuu. Jos hänen pitäisi kirjoittaa muistiin projektityön oppimishistoria, se aiheuttaisi varmasti suuria ellei peräti ylivoimaisia vaikeuksia.

Lehtos-projektin perusorganisaatio oli itse asiassa tarkkaan suunniteltu. Olin käyttänyt siihen päiväkausia. Jaoin Lehtosen tuotannon ja elämänvaiheet pariin-kymmeneen teemakokonaisuuteen, jotka esittelin monisteessa. Moniste jaettiin opiskelijoille, ja he saivat lyhyen miettimisajan jälkeen päättää, mihin teemaan he paneutuisivat ja kenen tai keiden kanssa. Teemaryhmissä oli enimmillään kolme opiskelijaa. Videon kannalta tärkeimmät olivat kaksi kolmen naisopiskelijan ryhmää, toinen neljänneltä ja toinen kolmannelta vuosikurssilta. Ne käsittelivät Lehtosen elämän varhaisvaiheita Säämingin Haukiniemessä aina siihen asti, kunnes Joel myytiin huutolaisena pastorinleski Walleniukselle, sekä Lehtosen elämän kahta suurta rakkautta. Nämä ryhmät paneutuivat tehtäviinsä täydestä sydäimestään ja on-

nistuivat kokonaisuudessaan hyvin.

Neljännän vuosikurssin tytöt olivat hyvin ymmärtäneet projektin luonteen: he työskentelivät paljolta omatoimisesti ja rakensivat kokonaisuuden, joka koostui Lehtosen kirjeen katkelmasta ja vastauksesta, jonka rakastettu, Sylvia Avellan, oli kirjoittanut. Ryhmä laati hyvän ja oikeaoppisen kuvakäsikirjoituksenkin mutta ikävä kyllä epäonnistui kuvauksissaan, niin että videon lopullisessa editiossa heidän osuuttaan ei ole. Osuuden poistaminen tapahtui joulun alla Mikkelissä Nettiradio Mikaelin editointihuoneessa, jossa kävimme, Matti Markkanen ja minä, läpi koko aineiston. Horisontti oli kuvissa paikoin pahasti kallellaan, eikä otosta voinut käyttää. Asia surettaa minua vieläkin. Meillä oli käytössämme kaksi Mikaelin kuvaaja-harjoittelijaa: Veikko Oranen ja Jouko Teräs, ja he olisivat voineet kuvata otoksen. Tytöt tekivät kaiken kuitenkin niin omatoimisesti, että minäkin perehdyin heidän tuotukseensa ensimmäisen kerran vasta editointihuoneessa.

Kolmannen vuosikurssin tyttöryhmä kävi eräänä marraskuun aamupäivänä Haukiniemessä. Oranen ja Teräs kuvasivat. Kuvaukset tehtiin Lehtosen syntymäkodissa, jota Haukieniemi-Seura vaalii Lehtosen kotimuseona. Tytöt haastattelivat seuran puheenjohtajaa Atte Luostarista ja sihteeriä, laajan Lehtosta käsittelevän kirjan toimittanutta Tuomo Loikkasta. Tämä otos esiintyy editoituna myös valmiissa videossa. Samaiset opiskelijat onnistuivat niinkin vaativassa asiassa kuin kohtauksen dramatisoinnissa: Joelin myyminen huutokaupassa Säämingin kunnantuvalla oli kuvattu sopivan kaukaa ja viitteellisesti, mikä sopi hyvin videon henkeen. Siitä oli otettu vain katkelma Mikaelin ja Multiradion lyhyempään versioon, mutta pitkässä versiossa se oli mukana sellaisenaan.

Erään kylmän ja lumisen marraskuun perjantain vietimme kuvauksissa Lehtosen Savonlinnan maisemissa: Putkinotkossa, lapsuudenkodissa Vuohimäen kartanossa ja Olavinlinnan vieressä Linnankadulla koulukortteerissa. Kohteiden kuvauksen rinnalla haastateltiin Savonlinnan kaupungin asiansa hyvin tuntevaa Lehtos-opasta Jaana Muhonen-Kempasta. Tämän perjantaipäivän otokset muodostavat valmiin videon ytimen.

Käsikirjoitusryhmäkin perustettiin, mutta tehtävä näytti olevan sille liian vaikea. Kun olin lopullisesti oivaltanut tehtävän mahdottomuuden, kirjoitin käsikirjoituksen itse. Se oli aivan luonnollistakin, sillä olin ryhmässä ainoa, joka oli perehtynyt aiheeseen. Tarkoitus oli, että kukin tehtäväryhmä paneutuisi omaan teemaansa ja laatisi siitä alustavan kuvakäsikirjoituksen, jonka varsinainen kuvakäsikirjoitusryhmä toimittaisi lopulliseen asuun. Tästä tavoitteesta oli siis tingittävä. Kaikki teemaryhmät olivat kyllä avuksi käsikirjoitustyössäni. Erityisesti kiitän neljännän vuosikurssin tyttöjä. Heidän Lehtosen rakastettuihin liittyvä käsikirjoitusluonnoksensa on melkein sellaisenaan omassa tekstissäni.

Kuvien ja tekstin pitäisi toimia yhdessä. Kertomuksessaan ”Näky” Lehtonen muistelee lyseon alaluokilla olemistaan ja suosituinta senaikaista vapaa-ajanviettopapaa, kelkkamäkeä. Kun yläluokkalaiset eivät päästäneet Joelia laskemaan, hän ratkaisi asian nousemalla kirkon portaille ja huutamalla isoon ääneen, että hänen takanaan seisoi itse Jeesus. Isot pojat kertomuksen mukaan säikähtivät ja päästivät pikku saarnamiehen laskemaan. Olin luullut, että Juuveli-poika – Juuveli oli Joel-nimen paikallinen murreversio – laski kelkallaan tuomiokirkon luota Haapasalmelle,

mutta kun asiaan tarkemmin perehdyttiin, huomattiin, että Lehtonen olikin kuvannut lyseon vieressä olevan Pikkukirkon seutua. Tuomiokirkkoa ei vielä silloin edes ollut. Ei auttanut muu kuin kuvata koko otos uudelleen, ja lukijan piti lukea koko käsikirjoitus toistamiseen. Matti Markkasen taidokkaasti tekemässä lopullisessa editoinnissa kuvat ja käsikirjoitus joutuivat vielä kerran paikka paikoin sovittamattomaan ristiriitaan. Kun kuva-aineisto ei tahtonut riittää, Markkanen joutui lyhentelemään tekstiä. Toimituspäällikkö Kapiainen-Heiskanen luki lopullisen käsikirjoituksen ja tekikin sen hyvin.

Video oli Lehtos-projektimme sydän. Meillä oli käytettävissämme turvallinen tekninen tuki, kun Nettiradio Mikaeli vastasi lopullisesta teknisestä toteutuksesta. Videotyö oli sanan varsinaisessa mielessä prosessi kaikkine yllättävine käännteineen, mutta itse olin yllätyksiin varautunut, kun en tietenkään ole mikään tekniikan ammattilainen, ja olisin odottanut, että myös opiskelijat ymmärtävät asian. Osa näyttää turhautuneen. Tulevalle opettajalle sen luulisi kertovan, että tässä on kasvun paikka. Vaikka oppitunnit eivät välttämättä ennalta arvaamattomia käännteitä sisältäisikään, koulutyön pedagoginen kokonaisuus muodostaa aina prosessin. Opettaja joutuu vastaamaan luokkansa tai luokkiensa arjesta kaikkine ongelmineen, ja se, miten hän kykenee ottamaan vastaan jatkuvasti esiin tulevat uudet haasteet, on prosessityötä ja edellä mainittua emergenttiä oppimista mitä suurimmassa määrin. Pedagogisiin

Lehtos-projektin tuotos Nettiradio Mikaelissa (<http://www.yle.fi/mikaeli/arkisto/kulttuuri/lehtonen>)

haasteisiin ei ole patenttiratkaisuja. Projektimme oli periaatteessa paljon opettavaisempi kuin näkyi ajateltavan.

Useimmat valmistivat tehtävänsä tekemällä sitä, minkä he parhaiten osasivat. Mieleeni jäi muutamia poikkeuksellisen hyvin onnistuneita suorituksia. Neljännen vuosikurssin pojat tekivät oman animaationsa parista Lehtosen toimittamasta kansansadusta käyttämällä suorastaan nerokkaasti saksia nukkien sijasta. Toinen niistä – Hiiri kissalla räätälinä – on julkistettu. Vaikka kysymys on minuutin parin pätkästä, se kannattaa nähdä. Mainitsemisen arvoinen on myös ahkerasti ja sydämellä tehty kuva-asetelma, joka esiintyi videon kummassakin versiossa, hieno kirjallinen työ Putkinotko-romaanista ja koko sarjasta sekä vastaavanlaiset työt Matalena-romaanista, jossa vaille lihallisen äidin kaikkea tukea jäänyt Lehtonen kuvaa äitiään, romaanin Matalena, sellaisena kuin poika hänet haaveissaan näkee.

Näistä toista muistan ehkä aivan erityisesti Lehtosen viimeisten kesien kodin, Sääksmäen Lintukodon, kuvauksen. Ainutlaatuinen kuva-aineisto, jonka tekstintekijä sai suurella vaivalla hankittua, jäi surukseni käyttämättä. On myös mainittava Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen opiskelijan, ennen meille tuloaan jo pianonsoitonopettajaksi kouluttautuneen Elina Kokon, soittama musiikki, jota käytettiin videon pitkässä versiossa. Juhlasalin epävineinen flyygeli saa kyllä aivan tahattomasti aikaan pastissin mykkäfilmien ajan elokuvateatterien väliaikamusikista. Soitto oli sinänsä kiistattoman hyvätasoista. Kiitos hänelle, joka tarjoutui auliisti auttamaan, vaikka ei projektiin kuulunutkaan! Kaikki eivät olleet työhön niin sitoutuneita kuin olisi toivonut – vierestä sitoutumiserot näkee hyvin selvästi –, mutta kokonaisuudessaan pidin projektia onnistuneena ja olin myös opiskelijoiden työhön tyytyväinen.

Erikseen on mainittava kahden tytön radiohaastattelu. Kun Pekka Tarkka tuli kaupunkiin pitämään juhlaesitelmää Lehtos-juhliin Olavinlinna, hän varasi ystävällisesti aikaa myös meille. Pienen hotellihuoneen sängyn vieressä kokoonnuimme kaikki neljä – minäkin olin mukana –, ja Tarkka vastasi auliisti tyttöjen kysymyksiin. Syntyi pientä kulttuurihistoriaa: puolen tunnin ääninauha myös sellaisista yksityisistä asioista, joista Tarkka ei tietääkseni koskaan ennen ole julkisesti puhunut. Tytöt videoivat ja äänittivät myös Tarkan juhlaesitelmän. Tarkka lupasi sen käyttööme. Ääniversio julkistetaan Mikaelissa.

Projektin alkuperäisiin suunnitelmiin kuului myös Lehtosta käsittelevän valokuvanäyttelyn toimittaminen videoversiona maailmalle. Olin laskenut saavani siitä puuttuvaa kuva-aineistoa. Savonlinnan Fotokerhon johto ei kuitenkaan antanut meidän kuvata otoksiaan. Ainoa Fotokerhon johtohenkilö, joka auliisti lupasi ottamansa kuvat käyttööme, oli valokuvaaja Mikko Sairanen. Hänelle sydämellinen kiitos! Myös maakuntamuseolta saimme runsaasti Lehtosta käsitteleviä kuvia.

Kokeilun tuloksia

Yliopistohallinnon aloitteesta koottiin toukokuussa sivuaineiden opetuksesta raportti, jossa sekä opiskelijat että opettajat esittivät mielipiteitään eri sivuaineiden kurseista. Työmäärä, jonka jouduin projektimme hyväksi tekemään, oli tavalliseen

opettajantyöhön verrattuna moninkertainen ja vähältä piti, etten olisi terveysongelmieni takia suorastaan uupunut työkuorman alle. Oman arvioni mukaan olimme kaikista prosessin aikana ilmenneistä vastoinikäymisistä huolimatta onnistuneet projektissamme hyvin. Prosesseja pitää arvioida ainoastaan suhteessa niiden tavoitteisiin. Lehtos-projektimme oli tuottanut runsaan ja kohtuullisen hyvätasoisinkin sadon. Videomme Joel Lehtosesta – Onnen poika – esitettiin puolen tunnin mittaisena versiona paikallistelevisiossa, ja siitä tehty 12-minuuttinen tiivistelmä on julkaistu Nettiradio Mikaelissa (<http://www.yle.fi/mikaeli/arkisto/kulttuuri/lehtonen>) ja Yleisradion Multiradiossa. Videoeditioista kuuluu kiitos ennen kaikkea Matti Markkaselle. Toteutus oli myös hänen ammattitaidollaan vaativa tehtävä. Ei ihme, että neljännen vuosikurssin poikien muodostama alustava editointiryhmä oli todennut tehtävän itselleen mahdottomaksi.

Syksyllä 2002 viestinnän opetus jatkuu äidinkielen ja kirjallisuuden sivuaineopinnoissa suunnilleen samanlaisena kuin se oli ennen verkkomediakokeilua. Puheviestintää opettaa puheviestinnän opettaja. Mediaviestinnän kahden opintoviikon kokonaisuus muodostuu luentosarjasta ja tentistä, jossa mitataan, miten luennot ja Fisksen klassinen viestintää ja semiotiikkaa käsittelevä kirja on omaksuttu. Opiskelijat ovat suhtautuneet tällaiseen mediaviestinnän opiskeluun myönteisesti. Opettajalle se on kaikessa kaavamaisuudessaankin monin verroin helpompaa kuin uuden kokeilu.

Verkkomediakokeilu antoi kaiken kaikkiaan arvokkaita kokemuksia. Verkkomedialla voidaan käyttää sekä opettajankoulutuksessa että koulutyössä toisaalta opiskelun tukena, toisaalta kanavana, jonka kautta on mahdollista tuottaa uusia omia kokonaisuuksia. Internetin ja lähiopetuksen yhdistäminen on varsin tavallista niissä kouluissa, joissa opettaja osaa itse käyttää verkkoa ja joissa tietokoneita on opetusvälineinä. Verkkomediadiskurssien laatiminen, johon kokeilumme kohdistui, on vaativaa työtä. Meille se onnistui vain koska meillä oli käytettävissämme teknistä tukea. Kokeilu ei tähännyt siihen, että opiskelijoille olisi opetettu myös laadittujen diskurssien verkottamista. Se olisi edellyttänyt – ainakin tässä tapauksessa –, että yksi opettaja olisi keskittynyt sisällöntuotantoon, niin kuin minä tässä kokeilussa tein, ja tuotettujen sisältöjen teknistä toteuttamista olisi opettanut oma asiantuntijansa. Tämä olisi vaatinut opetussuunnitelmallisesti ja taloudellisestikin niin paljon, että sellaista ajatusta ei tässä voitu toteuttaa.

Sikäli kuin verkkomedian käyttöä myös teknisessä mielessä pidetään opettajankoulutuksessa tärkeänä, olisi atk-koulutukseen järjestettävä tätä varten oma kurssinsa. Jos opiskelijoilla olisi median riittävä tekninen tuntemus, sisältöjä voitaisiin helposti tuottaa missä aineissa tahansa. Siitä voisi olla hyötyä ennen kaikkea opettajankoulutuslaitosten ja koulujen välisen yhteistyön kannalta. Jos opiskelijat osaisivat verkkomedian tekniset perusteet, voisivat eri aineiden didaktikot käyttää kursseillaan joustavasti myös verkkomedialla ja kurssien sisällöt olisi mahdollista verkottaa ja niitä voitaisiin testata esimerkiksi tiettyjen pilottiopettajien kanssa. Opettajankoulutuslaitokset toimivat omissa pilttuissaan ja opettajat paljolti omissaan. Tämän erityisyyden rikkominen voisi olla suorastaan historiallinen tehtävä. Verkkomedian käyttö tekisi sen teknisesti mahdolliseksi. Siihen liittyisi myös opettajien jatkokoulutuksen järjestäminen. Nykyisinhän sitä ei oikeastaan ole.

Videoprojektin varrella tulleet yllätykset johtuivat osittain siitä, että opettaja ja opiskelijat eivät olleet riittävästi perehtyneet videokuvaukseen ja vielä vähemmän kuvauksen sisällölliseen puoleen eli videoilmaisuun. Jos tulevia opettajia koulutettaisiin näissä asioissa, he voisivat käyttää oppimiaan taitoja hyväkseen myös koulutyössä. Myös opettajankoulutuksen saanut elokuvaohjaaja Kaija Juurikkala vieraili syksyllä 2001 laitoksesamme. Hän kertoi, miten hän oli teettänyt oppilaillaan pieniä käsikirjoituksia, jotka sitten oli kuvattu. Kun videot jäävät yleensä vain niiden tekijöiden arvioitaviksi, ei turhia suorituspaineita pitäisi esiintyä. Videoilmaisu on vielä nykyisinkin kouluissa harvinaista. Kuunnelmat, näytelmät ja ns. luova suullinen ilmaisu on sitä vastoin ilahduttavan yleistä. Jos opettaja osaisi opastaa oppilaitaan videokameran käytössä ja kuvailmaisussa, voitaisiin videomediaa käyttää esimerkiksi kirjallisuuden opetuksen tukena. Runoja ja suorasanaisia tekstejä voitaisiin elävöittää tekemällä niiden pohjalta videosityksiä. Video-opetus sopisi erityisen hyvin osaksi kuvaamataidon opetussuunnitelmaa. Nyt kun Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen opetussuunnitelmaa ollaan piakkoin uusimassa, kannattaisi harkita, voitaisiinko kuvaamataidon suunnitelmaan liittää videoilmaisun kurssi. Laitoksesamme on siihen jo omasta takaa asiantunteva opettaja. Erikoislaboratoriomestari Pasi Massinen on tehnyt videoita ammattimaisesti vuosikausia.

Verkkomediakokeilun osittain nuiva opiskelijapalaute ja siitä heijastuva kokonaisuuden heikko ymmärtäminen on asia, josta opettajat voisivat ottaa oppia. Opiskelijoiden pitäisi ymmärtää niin selvästi kuin mahdollista, mihin opetus tähtää. Kun on kysymys jostain opiskelijoille ennestään tuntemattomasta asiasta, niin kuin verkkomediakokeilussa oli, olisi käytettävä paljon aikaa suunnitelmien esittelyyn ja niistä keskustelemiseen. Niin ei nyt tapahtunut. Se oli oma ratkaiseva virheeni. Tulin yliarvioineeksi sen, mitä opiskelijat projektin sisällöistä ja luonteesta ymmärtävät. Luulen, että se on pedagogiikassa tavallisempaa kuin kuvittelemmekaan. Minulla oli liian kiire päästä tekemään työtä. Vaikka projektin nähtävissä olevat tulokset olivat varsin hyviä, tosiasiaa ei opiskelijoiden piirissä vallinnut asenneilmasto ollut paras mahdollinen. Englannin kielen sanan *commitment* hengessä on nykyään muodikasta puhua ”sitoutumisesta”. Osa opiskelijoista – ne, jotka antoivat turhautunutta palautetta – olivat heikommin sitoutuneita saamiinsa ja ottamiinsa tehtäviin. Tämä näkyy siinä, että osa opiskelijoista paneutui tehtäviinsä esimerkillisen tarmokkaasti ja käytti niihin paljon aikaa, kun taas osa turvautui opettajankoulutuslaitosten sirpaleisen opetussuunnitelman ja työjärjestyksen luomaan piilo-opetussuunnitelmaan: juostaan matalia aitoja ja pyritään antamaan vaikutelma siitä, että aitojen korkeus onkin sääntöjen mukainen.

Kirjoittaja on dosentti ja Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksen äidinkielen lehtori.